

Дніпровський національний
університет ім. Олесь Гончара

Центр соціально-політичних
досліджень

ГРАНІ

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНИЙ АЛЬМАНАХ

2018 ТОМ 21 № 11

Видається з вересня 1998 року

12 разів на рік

Дніпро

Видавництво «Грані»

2018

Зміст

С. 6

Берест І. Р.

Загальноміське професійне товариство взаємодопомоги друкарів Львова в 1856–1867 роках. Аналіз діяльності

С. 14

Чорномаз Б. Д.

Коліївщина: проблеми трактування

С. 23

Гордієнко Н. М.

Соціокультурні аспекти соціальної організації освітніх установ інтернатного типу: соціосистемологічна модель

С. 31

Настояща К. В.

Сучасні практики життєконструювання: вектори трансформацій у фокусі глобалізаційних трендів

С. 40

Воронкова А. І.

Протести і мода в сучасному суспільстві: політологічний вимір

С. 47

Ташкінова О. А., Калініна А. О.

Організація дозвіллевих практик студентської молоді в умовах закладів вищої освіти

С. 54

Романенко В. А.

Соціальний контроль та прозорість державної влади: до постановки проблеми деконструкції держави в соціальному дискурсі лібералізму та неолібералізму

С. 62

Бенчак О. Ф.

Проблематика кордонів і транскордонних процесів у соціогуманітарних науках

С. 70

Костенко А. М.

Інформаційно-комунікативні стратегії євроінтеграції в Україні

С. 78

Масюк О. П.

Забобони як містична основа сподівання

С. 86

Луканова В. В.

Пандемія як антисистема: аналіз конститутивних аспектів

С. 94

Мартінова С. П.

Креативний потенціал феномену маргінезу в соціокультурному дискурсі. Методологічні підходи та експлікації

С. 101

Дем'яненко О. О.

Громадський деліберативний дискурс як інструмент політичної модернізації

С. 108

Васильчук Г. М.

Рецензія на монографію: Філас В. М. Візуальне освоєння Північного Причорномор'я останньої чверті XVIII – середини XIX ст.: джерелознавчий аналіз

Contents

- P. 6
Berest I.R.
Lviv printings general professional association of mutual assistance in 1856-1867. Analysis of activity
- P. 14
Chornomaz B.D.
Koliivshchina: problems of interpretation
- P. 23
Gordienko N.M.
Socio-cultural aspects of social organization of boarding-type educational institutions: the socio-systematic model
- P. 31
Nastoiashcha K.V.
Modern life-design practices: vectors of transformations in the focus of globalization trends
- P. 40
Voronkova A.I.
Protests and fashion in modern society: political science
- P. 47
Tashkinova O.A., Kalinina A.O.
Organization of leisure practices of student youth in higher education institutions
- P. 54
Romanenko V.A.
Social control and transparency of state power: to state the problem of deconstruction of the state in the social discourse of liberalism and neo-liberalism
- P. 62
Benchak O.F.
The issue of borders and cross-border processes in socio humanitarian sciences
- P. 70
Kostenko A.M.
Information and communication strategies of eurointegration in Ukraine
- P. 78
Masiuk O.P.
Superstition as a mystical basis of hope
- P. 86
Lukanova V.V.
Pandemic as an antisystem: analysis of constitutive aspects
- P. 94
Martynova S.P.
Creative potential of the phenomenon of marginalization in socio-cultural discours. Methodological approaches and explications
- P. 101
Demyanenko O.O.
Public deliberative discourse as an instrument for political modernization
- P. 108
Vasylchuk H.M.
Review of the monograph: Philas V.M. Visual development of the Northern Black Sea in the last quarter of the XVIII - the middle of the XIX century: source study analysis

Соціокультурні аспекти соціальної організації освітніх установ інтернатного типу: соціосистемологічна модель

Гордієнко Н. М., Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія

В статті розглянуто теоретичні аспекти і розкрито зміст соціосистемологічної моделі соціальної організації школи-інтернату. Проаналізовано основні соціокультурні характеристики соціальної організації інтернатного закладу, до яких зараховано: характер відносин між учасниками освітнього процесу, норми діяльності, цінності школярів, ідентичність та інші якісні ознаки, що характеризують соціальну організацію закладу в соціокультурному аспекті. Розкрито зміст соціосистемологічної моделі освітньої організації шкіл-інтернатів за структурою, що складається з трьох підсистем. Перша підсистема містить інтегруючі компоненти освітньої організації: соціальні константи функціонування школи-інтернату, її місію та ідентичності. Друга підсистема включає елементи смислоутворення: світогляд соціальних акторів школи-інтернату, спрямованість її діяльності, ієрархію цінностей вихованців та статусно-рольову ієрархію закладу. Світоглядні характеристики соціальних акторів школи-інтернату розглядаються як певна соціальна картка, яка дозволяє визначити суспільну роль закладів цього типу і значення ключових ідентичностей, сукупність яких формує школу-інтернат як навчальний заклад. Проаналізовано суспільні наслідки різних типів світогляду соціальних акторів школи-інтернату: адміністративного, кадрового та педагогічного, з яких тільки останній тип відповідає місії цього соціального інституту, а інші є чинником корупції та інших девіацій у діяльності інтернатного закладу.

До третьої підсистеми віднесено елементи нормативної моделі: соціальний характер вихованців, соціальні норми і соціальні сценарії випускників. Визначено три типологічні групи, на які поділяються учні шкіл-інтернатів за критерієм ставлення до соціальних норм: гіпонормативний тип (випускники, схильні до егоцентризму та девіантної поведінки), конформно-адаптивний тип (випускники, які дотримуються соціальних норм під впливом групового тиску та соціальних санкцій), середньо-нормативний тип (випускники, які діють відповідно до норм, заснованих на самостійних зусиллях).

Ключові слова: *школа-інтернат; місія школи-інтернату; соціальні актори школи-інтернату; соціальна організація*

Socio-cultural aspects of social organization of boarding-type educational institutions: the socio-systematic model

Gordienko N. M., Khortytsia National Educational and Rehabilitation Academy

Theoretical aspects of the socio-systematic model of boarding schools' social organization has been studied in the article. It has been proved that the social organization of boarding schools reflects the nature of the relationship in an educational institutions, norms of activity, students' values, identity, philosophy and other qualities that characterize the cultural aspects of boarding schools' social organization.

The system model of boarding schools' social organization has been suggested by the author. This model consists of three subsystems. The first subsystem contains the integrating components of educational organization, such as the social constants of boarding schools' functioning, its mission and identity. The second one contains the elements of the system of thought-formation, i.e. the personal philosophy of the social actors of boarding schools, the direction of its activity, the hierarchy of values of the boarding school's pupils and its status-role hierarchy. The world view characteristics of boarding schools' social actors are understood as a special social card that allows us to determine the role of boarding schools in a society and to find the key identities, which form it as an educational institution. The consequences of different types of personal philosophy of boarding schools' social actors have been analyzed. These are: administrative, staff and pedagogical ones. From those above-mentioned, only the pedagogical type corresponds to the mission of this social institution, while others are the sources of corruption and other deviations of boarding schools' activity.

The third subsystem contains the elements of a normative model, which includes the social norms for the students of boarding schools, the social nature of the pupils of boarding schools and the social scenarios for the graduates of boarding schools. The students of boarding schools have been divided into three groups according to the criterion of their attitude to social norms. The first group of students includes those who are prone to egocentrism and deviant behavior. The students of the second group are more prone to act in accordance with social norms under the influence

of group pressure. The third group consists of those students who are inclined to act in accordance with norms based on self-help efforts.

The components of the social character of pupils and social scenarios of boarding schools' graduates, which correspond to their life trajectories after the completion of their course of study, have been analyzed by the author of the article.

Keywords: *boarding school; mission of the boarding school; social actors of the boarding school; social organization*

Социокультурные аспекты социальной организации образовательных учреждений интернатного типа: социосистемологическая модель

Гордиенко Н. Н., Хортицкая национальная учебно-реабилитационная академия

В статье рассмотрены теоретические аспекты и раскрыто содержание социосистемологической модели социальной организации школы-интерната. Проанализированы основные социокультурные характеристики образовательной организации интернатного заведения, к которым отнесены: характер отношений между участниками образовательного процесса, нормы деятельности, ценности школьников, идентичность, философия и другие качественные признаки, характеризующие культурные аспекты социальной организации заведения. Раскрыто содержание системной модели социальной культуры школ-интернатов, состоящей из трех подсистем. Первая содержит интегрирующие компоненты социальной культуры: социальные константы функционирования школы-интерната, ее миссию и идентичности. Вторая подсистема включает элементы смыслообразования, а именно: мировоззрение социальных акторов школы-интерната, направленность ее деятельности, иерархию ценностей воспитанников и статусно-ролевую иерархию заведения. Мировоззренческие характеристики социальных акторов школы-интерната рассматриваются как определенная социальная карта, позволяющая определить общественную роль заведений этого типа и значение ключевых идентичностей, совокупность которых формирует школу-интернат как учебное заведение. Проанализированы общественные последствия различных типов мировоззрения социальных акторов школы-интерната: административного, кадрового и педагогического, из которых только последний тип соответствует миссии этого социального института, а другие являются фактором коррупции и других девиаций в деятельности интернатного заведения.

К третьей подсистеме отнесены элементы нормативной модели: социальный характер воспитанников, социальные нормы и социальные сценарии выпускников. Определены три типологические группы, на которые делятся ученики школ-интернатов по критерию отношения к социальным нормам: гипонормативный тип (выпускники, склонные к эгоцентризму и девиантному поведению), конформно-адаптивный тип (выпускники, придерживающиеся социальных норм под влиянием группового давления и социальных санкций), средне-нормативный тип (выпускники, действующие в соответствии с нормами, основанными на самостоятельных усилиях).

Ключевые слова: *школа-интернат; миссия школы-интерната; социальные акторы школы-интерната; социальная организация*

Постановка проблеми.

Серед розпочатих реформ системи освіти України однією з найбільш масштабних є кардинальна трансформація мережі інтернатних навчальних закладів, одним із наслідків якої буде значне скорочення їхньої кількості. Національна стратегія реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2017 р. № 526-р [7], передбачає фундаментальні зміни системи шкіл-інтернатів. Забезпечення позитивної спрямованості цих змін і мінімізація їх потенційних негативних наслідків можливі за умови наукової і методичної підтримки реформи з урахуванням широкого діапазону існуючих експертних оцінок, зокрема з боку співтовариства працівників

інтернатних закладів. Організаторами реформи також має враховуватися наявна широка дискусія між різними соціальними суб'єктами з приводу доцільності збереження системи освітніх організацій інтернатного типу та імовірних наслідків деінституціалізації системи догляду та виховання соціально вразливих дітей.

У цих умовах зростає актуальність соціологічної рефлексії ролі шкіл-інтернатів в українському суспільстві в контексті їх визначеного функціонального призначення. Зокрема, потребують ґрунтовного вивчення особливості соціальної організації освітніх установ інтернатного типу, які значною мірою детермінують відповідність їхньої діяльності ціннісно-смысловим і нормативним стандартам суспільного буття, визначаючи готовність випускників шкіл-інтернатів до

успішної соціалізації і реалізації висхідної життєвої траєкторії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Для вивчення специфіки соціальної організації шкіл-інтернатів важливе значення має соціологічний аналіз цієї проблеми, яка виступає на перший план у зв'язку з потребою розробки нової, соціально схвалюваної моделі інтернатного навчального закладу як відкритої інституції. Серед вітчизняних і зарубіжних вчених значний внесок в аналіз соціокультурного підходу і соціокультурних феноменів зробили М. Вебер, Ю. Вишневський, Є. Грунт, Л. Іонін, Н. Черништаін, А. Темницький проаналізував загальні дослідницькі можливості категорії «соціокультурність» [8]. Соціокультурні чинники соціального моделювання розкрила О. Баханова [1]. Проблематиці системологічного моделювання присвячені роботи В. Богданова [2]. Л. Кримчак за підсумками соціологічного аналізу довела визначальну роль соціокультурних цінностей у проектуванні та практичному забезпеченні сучасної системи соціальної роботи [5].

Методологічно значущою є розроблена Ю. Романенком загальна соціосистемологічна модель соціальної організації, в якій репрезентовані її якісні аспекти: світоглядно-цільові, ціннісно-сміслові та нормативно-рольові [9]. Цю модель можна розглядати як теоретико-методологічну матрицю для аналізу соціокультурних компонентів освітньої організації шкіл-інтернатів. Слід відзначити публікації В. Бочарової, С. Григор'єва, Л. Гусякової, К. Кузьміна, Г. Медведєвої та інших науковців, які приділяють увагу осмисленню морально-духовної та етико-аксіологічної складових соціальної роботи.

Система діяльності освітніх установ інтернатного типу розглядається в роботах таких українських вчених, як: О. Балакірева, Л. Канішевська, О. Клименко, Л. Кузьменко, В. Нечипоренко, В. Покась, І. Чернін та ін. Зокрема, В. Нечипоренко детально висвітлює механізм реформування інтернатних закладів, досвід інноваційного розвитку інтернатного закладу (санаторної загальноосвітньої школи-інтернату № 8 м. Запоріжжя) і переведення його в нову функціональну якість – навчально-реабілітаційний центр. Автор зазначає, що переваги навчально-реабілітаційних центрів, порівняно зі спеціальними школами-інтернатами, полягають у структурній повноті та функціональній спеціалізації щодо здійснення реабілітації дітей на засадах системності та комплексності. Ці переваги визначають особливу роль навчально-реабілітаційних центрів у забезпеченні інноваційного розвитку вітчизняної реабілітаційної педагогіки, її наближення до міжнародних стандартів у цій сфері [6, с. 4].

Аналіз наукових публікацій свідчить про те,

що серед фахівців немає єдиної позиції щодо оцінки ефективності роботи та масштабів реформування інтернатних закладів. У цьому контексті актуальним є вивчення соціальної організації інтернатних закладів, оскільки основна частина критики їхньої діяльності стосується не стільки навчального процесу, скільки виховної роботи із соціально незахищеними дітьми, зокрема за напрямками розвитку їх соціальної компетентності і підготовки до успішної самореалізації в сучасному суспільстві. Враховуючи це, основний потенціал удосконалення роботи інтернатних закладів пов'язаний, передусім, з їх соціальною організацією і відповідною функціональною специфікою стосовно контингенту вихованців – соціально незахищених дітей.

Мета статті – розкрити концептуальні засади і соціокультурні характеристики освітньої організації інтернатного закладу із застосуванням методу соціосистемологічного моделювання.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Міждисциплінарний аналіз наукової літератури відповідно до предмету дослідження дає можливість скласти комплексну характеристику моделі освітньої організації школи-інтернату. Цю модель ми розглядаємо як смислоутворювальну систему взаємно-інтегрованих структур ціннісної стандартизації інституційного середовища закладу, що відображає як загальносоціальні смисли, так і смисли діяльності членів колективу, що скеровують активність управлінського персоналу, педагогічного колективу та вихованців. При розробці цієї моделі ми спиралися на загальну соціосистемологічну модель, запропоновану й обґрунтовану Ю. Романенком [9], яку ми адаптували до потреб даного дослідження. Розроблена структурна модель освітньої організації школи-інтернату в нашому варіанті системологічної моделі Ю. Романенка містить три підсистеми: інтегруючу, смислоутворювальну та нормативну.

Інтегруюча підсистема включає три елементи: соціальні константи функціонування школи-інтернату, її місію та ідентичність. Соціальні константи визначають ті інваріантні характеристики, які мають основоположне значення для визначення і можливих змін освітньої організації школи-інтернату.

Місія інтернатного навчального закладу – це програма діяльності, що конкретизує його функціональне призначення в суспільстві. В сучасних соціально-економічних умовах місією школи-інтернату є забезпечення сурогатного (доповнюючого, комплементарного) батьківства / материнства для дітей та юнаків. В змістовному відношенні ця місія полягає у формуванні психічного та соціального капіталу та коригуванні дефектів соціалізації, навчання та вихован-

ня соціально вразливих категорій дітей.

Ідентичність школи-інтернату є результатом ототожнення ключових соціально-групових суб'єктів із місією та соціальними константами. Ключові ідентичності школи-інтернату співпадають із ключовими статусними групами та їх обсягами влади, впливу, інтелектуальних ресурсів, з різними рівнями ототожнення себе і з місією школи-інтернату.

Наступна, смислоутворювальна підсистема складається з елементів, що визначають вектори генерування смислів діяльності шкіл-інтернатів у межах виконання функцій (напрямів реалізації ідентичності), що задаються соціальними константами. До смислоутворювальної підсистеми нами віднесено наступні елементи: світогляд соціальних акторів школи-інтернату, спрямованість діяльності закладу, ієрархію цінностей і статусно-рольову ієрархію школи-інтернату.

Світогляд інтернатного навчального закладу – це соціальна карта, яка дозволяє визначити його місце і функціональну роль у суспільстві, а також значення ключових ідентичностей, відносини між якими утворюють його специфіку як освітнього інституту. Слід зазначити, що світогляд носіїв різних ідентичностей може різнитися в залежності від того, наскільки кожна з них поділяє визначену місію школи-інтернату як соціального інституту. Враховуючи соціосистемологічне розуміння світогляду як карти світу соціальних акторів, можна виділити щонайменше три типи світогляду, які можуть формуватися у носіїв ключових ідентичностей школи-інтернату як соціального інституту. До цих типів віднесено:

- адміністративний світогляд (адміністрація вважає, що школа-інтернат, як освітній інститут, існує для забезпечення її потреб та інтересів, а функції інших груп співпадають із цим забезпеченням);

- кадровий світогляд (функції школи-інтернату «зміщуються» на навчально-виховні кадри);

- педагогічний світогляд (функції школи-інтернату для забезпечення її потреб та інтересів є сфокусованими на забезпеченні потреб та інтересів вихованців).

Очевидно, що з явними функціями школи-інтернату співпадає лише третій тип світогляду, що передбачає функціонування закладу цього типу в суспільстві як освітнього інституту для забезпечення потреб та інтересів вихованців. Натомість два перших типи світогляду можна віднести до групи девіантних, оскільки нефункціональною є як організаційна модель школи-інтернату, що функціонує заради адміністрації, по суті – в інтересах її самозбереження, так і для потреб педагогічного колективу. Ці обидва типи світогляду неминуче призводять до появи

корупційної складової, наслідками якої є функціональне спотворення та домінування латентних функцій над явними. Це, в свою чергу, стає чинником руйнування інституційної структури шкіл-інтернатів та незадоволення як суспільних запитів, так і потреб вихованців.

Спрямованість діяльності школи-інтернату – це ключовий вектор її функціонування в рамках реалізації власної місії та задоволення суспільних потреб. Спрямованість обумовлюється світоглядом, що стає домінуючим у школі-інтернаті як соціальному інституті і диференціюється за такими векторами:

- адміністративна спрямованість (вектор отримання адміністрацією бюрократичних, перш за все, фінансово-бюджетних ресурсів);

- кадрова спрямованість (вектор отримання педагогічним персоналом ресурсів символічного капіталу та (частково) фінансово-бюджетних ресурсів);

- педагогічна спрямованість (вектор отримання вихованцями школи-інтернату всіх видів ресурсів, починаючи від соціального капіталу і закінчуючи фінансово-бюджетними, інфраструктурними ресурсами).

Ієрархія цінностей школи-інтернату – ланцюжки ціннісних орієнтацій, в яких представлено рівень їхньої значущості для адміністрації, педагогічного персоналу та вихованців (випускників) навчального закладу. Ієрархія цінностей залежить від спрямованості та світогляду, які задають, по суті, «ієрархію бюджетів часу» вихованців школи-інтернату [9, с. 78-79]. Ця ієрархія в «горизонтальному розумінні» визначається системою дисциплінарних стягнень і заохочень, які через управління соціальною поведінкою опосередковано впливають на вихованців школи-інтернату з боку педагогів та адміністрації.

Статусно-рольова ієрархія визначає значущість для випускника школи-інтернату соціальної групи, з якою пов'язана та чи інша ієрархія цінностей (бюджетів часу). Саме за рахунок різної міри прийняття ієрархії цінностей відповідної групи у випускника школи-інтернату формується певний характер, що належить до наступної – нормативної підсистеми освітньої організації школи-інтернату. В наших емпіричних соціологічних дослідженнях, висвітлених в наукових публікаціях [3; 4], представлені 4 типи організації характеру випускників інтернатних закладів, які співпадають із соціальними характеристиками 4-х соціальних груп:

- студентства та інтелігенції;
- політиків та громадських діячів;
- домогосподарів та домогосподарок;
- одинаків-гедоністів, потенційно схиль-

них до девіантної та інноваційної поведінки.

Елементами нормативної моделі також є соціальні сценарії вихованців (випускників) школи-інтернату, які відповідають їхнім життєвими траєкторіям після завершення навчання та виховання в закладі. Цими траєкторіями в нашому дослідженні є:

- трудова діяльність;
- продовження навчання;
- суспільно-політична діяльність;
- створення сім'ї;
- облаштування житла;
- турбота про власне здоров'я.

Оскільки останні три сценарії можуть бути об'єднані в одну групу, то в цілому виділяються 4 сценарії, взаємопов'язані із зазначеними типами організації характеру.

Соціальні норми (патерни цілепокладання) вихованців школи-інтернату як елементи нормативної моделі – це способи досягнення часткових цілей, що відповідають соціальним сценаріям, характеру та ієрархіям цінностей.

Враховуючи відмінності у ставленні випускників шкіл-інтернатів до соціальних норм, їх можна поділити на 3 групи:

- 1) гіпонормативний тип (випускники, схильні до егоцентризму та девіантної поведінки);
- 2) конформно-адаптивний тип (випускники, схильні до дії згідно із соціальними нормами під впливом групового тиску та відповідних моральних, правових та інших соціальних санкцій);
- 3) середньо-нормативний тип (випускники орієнтуються на те, щоб діяти у відповідності з нормами на основі самостійних зусиль, безвідносно до санкцій та групового тиску).

Враховуючи універсальність системологічної моделі Ю. Романенка та її екстраполяційні можливості, маємо підстави стверджувати, що в моделі освітньої організації школи-інтернату наявні аналогічні елементи, специфіковані відносно її організаційно-інституційних особливостей (табл. 1.).

Як показано в табл. 1, кожній підсистемі відповідають певні компоненти, зміст яких скла-

Табл. 1. Структурна модель освітньої організації школи-інтернату

Структурні елементи моделі		Зміст та функції елементів
Інтегруючі компоненти освітньої організації	Соціальні константи функціонування школи-інтернату	Найвищий сенс, який має основоположне значення для формування і можливих змін освітньої організації інтернатного закладу і визначає його місію.
	Місія школи-інтернату	Програма діяльності школи-інтернату, спрямована на забезпечення умов для повноцінної соціалізації та підготовки вихованців до самостійного життя.
	Ідентичність (ідентичності) школи-інтернату	Ключовими ідентичностями є ідентичності адміністратора, педагога і вихованця школи-інтернату.
Елементи системи смислоутворення	Світогляд соціальних акторів школи-інтернату	Система уявлень носіїв ключових ідентичностей школи-інтернату щодо цих ідентичностей та ролі школи-інтернату в суспільстві. Типом світогляду шкіл-інтернатів є здебільшого педагогічний (сфокусованість адміністрації та педагогічного колективу на потребах, інтересах, запитах випускників та вихованців школи-інтернату). У випадках, які можна вважати відхиленнями від місії закладу, світогляд може бути спрямований на потреби, інтереси, запити адміністрації або педагогів.

	Спрямованість діяльності школи-інтернату	Ключовий вектор діяльності школи-інтернату щодо виконання власної місії та задоволення суспільних потреб.
	Ієрархія цінностей вихованців (випускників) школи-інтернату	Вертикальні ланцюжки ціннісних орієнтацій, в яких представлений рівень їхньої значущості для адміністрації, педагогічного колективу та вихованців (випускників) школи-інтернату.
	Статусно-рольова ієрархія школи-інтернату	Ієрархія ключових статусних груп школи-інтернату, що відповідає ієрархії цінностей. Адміністрація та педагогічний колектив, як статусні групи, наділені більшим обсягом дисциплінарної влади щодо вихованців. Проте за рівнем значущості потреб, інтересів та запитів вихованці є вищою статусно-рольовою групою, ніж адміністративні і педагогічні працівники, оскільки школи-інтернати створюються саме для задоволення потреб дітей.
Елементи нормативної моделі	Соціальний характер вихованця школи-інтернату	Тип особи вихованця (випускника), який формується на виході процесу соціалізації, навчання та виховання в школі-інтернаті: духовний, досягальний, гомеостатичний або гедоністичний типи організації характеру.
	Соціальні сценарії вихованців (випускників) школи-інтернату	Життєві траєкторії вихованців після завершення навчання та виховання в школі-інтернаті.
	Соціальні норми (патерни цілепокладання) вихованців школи-інтернату	Способи досягнення часткових цілей, які відповідають характеру та ієрархіям цінностей.

дається з конкретних особливостей освітньої інституції, в даному випадку – школи-інтернату. Так, соціальною константою для закладів цього типу виступає сурогатне батьківство, адже вихователі виконують значну частину функцій батьків, фактично виступаючи в якості агентів первинної соціалізації. Відповідна місія школи-інтернату, як освітньої інституції, пов'язана із забезпеченням всебічної соціалізації вихованців.

Підсистема смислотворення змістовно складається зі світогляду соціальних акторів школи-інтернату. Від типу цього світогляду значною мірою залежить якість виконання закладом своїх численних функцій. Адже, якщо буде переважати адміністративний чи кадровий світогляд, ста-

тус вихованців буде занадто низьким, персонал буде ставитися до них як до засобу досягнення власних цілей. Саме через це існують випадки, коли зі школи-інтернату виходять недостатньо соціалізовані, непідготовлені до самостійного життя вихованці. Такі заклади стають причиною формування генералізованого негативного ставлення суспільства до шкіл-інтернатів як соціального інституту. Окремою складовою підсистеми смислотворення є ціннісні орієнтації, ієрархія і зміст яких у значній мірі визначають життєві плани та програми вихованців після закінчення школи-інтернату.

До нормативної підсистеми освітньої організації віднесено: характер вихованця школи-ін-

тернату, соціальні сценарії і норми випускників закладу. Нормативна підсистема тісно взаємопов'язана з іншими підсистемами освітньої організації, цілісне бачення яких є концептуальною передумовою формування навчально-виховних програм діяльності шкіл-інтернатів.

Висновки.

До соціокультурних аспектів соціальної організації школи-інтернату належать такі її характеристики, як особливості взаємовідносин в освітньому закладі, його місія та спрямованість діяльності, норми діяльності соціальних акторів, ціннісні уподобання та соціальний характер вихованців, їхні соціальні сценарії і життєві плани, ідентичність, світогляд соціальних акторів, статусно-рольова ієрархія та інші якісні характеристики соціальної організації. З урахуванням цих детермінант у моделі соціальної організації школи-інтернату виділено три підсистеми. Перша

з них містить інтегруючі компоненти освітньої організації, зокрема соціальні константи функціонування школи-інтернату, її місію та ідентичності. Друга підсистема об'єднує елементи системи смислоутворення: світогляд соціальних акторів школи-інтернату, спрямованість її діяльності, ієрархію цінностей вихованців та статусно-рольову ієрархію закладу. Особливе значення має тип світогляду соціальних акторів школи-інтернату: адміністративний, кадровий або педагогічний, з яких тільки останній є адекватним щодо виконання місії цього соціального інституту, а інші є джерелом корупції та інших девіацій у діяльності школи-інтернату. Третя підсистема включає елементи нормативної моделі: соціальний характер вихованця, соціальні норми і соціальні сценарії випускників школи-інтернату.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. Баханова О. Соціокультурні чинники соціального моделювання державного управління / О. Баханова // Держава і суспільство. – 2010. – № 3-4. – С. 264-270.
2. Богданов В. А. Системологическое моделирование личности в социальной психологии: монография / В. А. Богданов. – Ленинград: Изд-во Ленингр. ун-та, 1987. – 143 с.
3. Гордієнко Н. М. Особливості процесу адаптації випускників інтернатного закладу системи освіти до соціального середовища / Н. М. Гордієнко // Соціологічні студії. – 2016. – № 2. – С. 76-83.
4. Гордієнко Н. М. Соціальна інтеграція випускників інтернатних закладів у суспільство / Н. М. Гордієнко // Соціальні дисфункції сучасного українського суспільства. – Запоріжжя: КПУ, 2016. – С. 174-195.
5. Кримчак Л. Ю. Соціокультурні цінності соціальної роботи: соціологічний аналіз / Л. Ю. Кримчак // Вісник Дніпропетровського університету. – 2009. – Том 17. – № 9/2. – С. 226-231.
6. Нечипоренко В. В. Особливості функціонування навчально-реабілітаційних центрів як відкритої освітньої системи / В. В. Нечипоренко. – Запоріжжя: Вид-во Хортицького національного навчально-реабілітаційного багатoproфільного центру, 2013. – 312 с.
7. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про Національну стратегію реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017-2026 роки та план заходів з реалізації її I етапу» від 9 серпня 2017 р. № 526-р. – Режим доступу: www.kmu.gov.ua/ua/npras/250190226.
8. Темницький А. Л. Исследовательские возможности категории «социокультурность» / А. Л. Темницький // Социология: методология, методы и математическое моделирование. – 2007. – № 24 – С. 81-101.
9. Зоська Я. В. Этническая идентичность: социосистемологическое измерение геополитики / Я. В. Зоська, Ю. Ю. Медведева, Ю. В. Романенко и др. – Киев: Меркьюри-Подолье, 2016. – 383 с.

REFERENCES

1. Bakhanova, O. (2010). Sotsiokulturni chynnyky sotsialnoho modeliuvannia derzhavnoho upravlinnia [Socio-cultural factors of social modeling of public administration]. *Derzhava i suspilstvo*, 3-4, 264-270 [in Ukrainian].
2. Bogdanov, V.A. (1987). *Sistemologicheskoe modelirovanie lichnosti v sotsialnoy psihologii* [Systemological modeling of personality in social psychology]. Leningrad: Izd-vo Leningr. un-ta [in Russian].
3. Gordiienko, N.M. (2016). Osoblyvosti protsesu adaptatsii vypuskniv internatnoho zakladu systemy osvity do sotsialnoho seredovyscha [Features of the process of adaptation of the boarding schools graduates to the social environment]. *Sotsiologichni studii*, 2, 76-83 [in Ukrainian].
4. Gordiienko, N.M. (2016). Sotsialna intehratsiia vypuskniv internatnykh zakladiv u suspilstvo [Social integration of boarding schools graduates into society]. *Sotsialni dysfunktsii suchasnoho ukrainskoho suspilstva*. Zaporizhzhia: KPU [in Ukrainian].
5. Krymchak, L.Yu. (2009). Sotsiokulturni tsinnosti sotsialnoi roboty: sotsiologichnyi analiz [Socio-cultural values of social work: sociological analysis]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu*, 17 (9/2), 226-231 [in Ukrainian].
6. Nechiporenko, V.V. *Osoblyvosti funktsionuvannia navchalno-reabilitatsiinykh tsestriv yak vidkrytoi osvitnoi systemy* [Features of the functioning of educational and rehabilitation centers as an open educational system]. Zaporizhzhia: Vyd-vo Khortytskoho natsionalnoho navchalno-reabilitatsiinoho bahatoprofilnoho tsestru [in Ukrainian].
7. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro Natsionalnu stratehiu reformuvannia systemy instytutsiinoho dohliadu ta vykhovannia ditei na 2017-2026 roky ta plan zakhodiv z realizatsii yii I etapu» vid 9 serpnia 2017 r. № 526-r. [The Order of the

Cabinet of Ministers of Ukraine «On the National Strategy for the Reform of the Institutional Care and Keeping of Children for 2017-2026 and the Plan of Measures for the Implementation of its First Stage» of August 9, 2017, No. 526-p.]. (2017). *Cabinet of Ministers of Ukraine. Official Web portal*. Retrieved from: www.kmu.gov.ua/ua/npas/250190226.

8. Temnitskiy, A.L. (2007). Issledovatel'skie vozmozhnosti kategorii «sotsiokulturnost» [Research capabilities of the category of «socio-cultural»]. *Sotsiologiya: metodologiya, metody i matematicheskoe modelirovanie*, 24, 81-101 [in Russian].

9. Zoska, Ya.V., Medvedeva, Yu.Yu., & Romanenko, Yu.V. et al. (2016). *Etnicheskaya identichnost: sotsiosistemologicheskoe izmerenie geopolitiki [Ethnic Identity: Sociological System Dimension of Geopolitics]*. Kyiv: Merkyuri-Podole [in Russian].

Гордієнко Наталія Миколаївна

Кандидат соціологічних наук, доцент

Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія
69017, Запоріжжя, вул. Наукове містечко, 59

Gordienko Natalia

PhD of sociological sciences, Associate Professor

Khortytska national educational rehabilitational academy
59, Scientific Town Str., Zaporizhzhya, 69017, Ukraine

Email: natali_zp_@ukr.net

Цитування: Гордієнко Н. М. Соціокультурні аспекти соціальної організації освітніх установ інтернатного типу: соціосистемологічна модель / Н. М. Гордієнко // Науково-теоретичний альманах «Грані». – 2018. – Т. 21., № 11. – С. 23-30.

Citation: Gordienko, N.M. (2018). Sotsiokulturni aspekty sotsialnoi orhanizatsii osvitnikh ustanov internatnoho typu: sotsiosystemolohichna model [Socio-cultural aspects of social organization of boarding-type educational institutions: the socio-systematic model]. *Scientific and theoretical almanac «Grani»*, 21(11), 23-30.

Стаття надійшла / Article arrived: 05.10.2018

Схвалено до друку / Accepted: 10.11.2018